

Bognár Ferenc

A szkíta ősvallás kozmológiai vonatkozásai

Hérodotosz, könyvében több helyen is említette a szkíták isteneit, pontosan egyeztetve a szkíta nevet a görög és latin megfelelőjével:¹

-Scythául neveztetik Vesta Tahitinak. Jupiter Papáusnak; a Föld Apianak; Apollo Otosyrnak ; az égi Venus Artimpasanak; Neptun Thamimasádasnak, és Mars,

Tény, hogy eredetileg az ismert görög és latin istenek is mind kozmológiai szereplők, többnyire bolygó-minőségű istenek voltak, ² és pusztán az olimposziak mozgalmas szerelmi élete takarja el planetáris gyökereikről.

A tudomány szerint Hérodotosz a saját isten-képeit vetítette a barbár szkíta hitvilág szereplőire, de ezt cáfolja a kb. i.e. VII-VI. sz.-ig tartó egyetemes kulturális egységesség, amit pl. Robert Graves, Rafael Patay, Izrael Shahak, Giorgio de Santillana, Hertha von Dechen,³ stb. említenek.

Ezen ősi egyetemes kulturális egységesség, a kozmológiai vallásos alapszemlélettel magyarázható, nyomai a későbbi vallások esetében is felismerhetőek.⁴ A hal, („halál”) a felbomlás korszaka eljöttével, az ősi egység felbomlott, és az utódágak a kozmológiai négy elem valamelyike mellett döntve, építették fel saját (részleges) vallási rendszereiket.

Marácz professzor szerint a lovasnépek erkölcsi-vallási rendszere, az óiráni vallásban gyökerezett,⁵ és igen, ott is megmaradtak a markáns kozmológiai

1 Hérodotosz IV.k.59 (Télfy, János, Magyarok őstörténete görög források a scythák történetéhez, Laufer Pest 1863, 26.old.)

2 Hérodotosz: Targitaus szkíta ősapja apja maga Jupiter volt, (Télfy 13.old.) Idantys király: Uramnak egyedül Jupitert őseim egyikét tartom, és Vestát a Scythák királynéját, (Télfy, 47.o)

3 Graves-Patay Héber mítoszok, prof Shahak, Zsidó vallás, zsidó történelem, 3000 év súlya, 1994 (internet) G. de Santillana és H. von Dechend, Hamlet malma, 1995 Pontifex Kiadó, és Hungár nevünk a Bibliában, <https://ösműveltségünk.hu>

4 Már több tanulmányomban én is összefoglaltam, <https://ösműveltségünk.hu>

5 Prof. Dr. Marácz lászló, A lovasnépek vallása, tanulmány, megjelent A szkíta népek hitvilága Hun-idea 2010, (13.o.) ...és idézi még Ibn Ruszta középkori adatát: a magyarok a Napot és a Holdat imádják (33.o.)

vonások, a tűzelem tiszteletének szellemi hierarchiáját a bolygókkal egybevethető alakok töltik be.

Az egységesség állapota pedig az ősműveltség közös természeti alapjaival magyarázható, és a szkíta kultúrkörhöz kapcsolható, emiatt beszéltek a korai keresztény egyházfők, vallástörténeti besorolású szkíta korszakról!:

A mitikus vízözöntől a Babel tornya építéséig terjedő időszak a szkítizmus koraként szerepelt. ⁶

„Az izraeliták JHWH-jének tisztelete, – Az egyetemes ősvallás 7 vélhetően tehát az i.e. VII-VI.sz. környékén töredezett darabjaira a kortárs nagy gondolkodóinak reformjai által, de az utódoknál - és még a legváratlanabb esetben a zsidó vallásnál is - kimutathatóak a markáns asztrális jegyek. *„Az izraeliták JHWH-jének tisztelete, – mint más helyütt kimerítően bizonyítjuk,- ugyancsak holdtisztelet volt.”* ⁸ Jeremiás ez ellen próféta volt, ⁹ és a Haag-féle Bibliai Lexikon hozza, hogy a zsidók, Kevan isten alatt feltehetően a Saturnust tisztelték.

Egységességre mutat még, hogy az arám-kultúrkörből érkező Ábrahám, Kánaánban is arám műveltséget talált,¹⁰ és az ottani magaslati kultusz (arám = magas) ¹¹ szintén a kozmológiai ősvalláshoz tartozott, a szentiratok nyelvezetével együtt. Az arám szó a perzsa Ahuramazda/Aramazd nevében is benne van, (óperzsa zoroasztrizmus, ¹²) sőt nem csupán

6 Ádámtól Noéig tartott a barbarizmus, Noétól a (babiloni) toronyig és Seruchig, a szkíta utódlás és babonáság s azután Seruchtól és Aramtól Ábrahámig a graecizmus, majd az Ábrahámmal szövetségben álló utódoktól kezdve Judától a judaizmus. Epiphanius egyházatya (IV. sz.) (Contra Haereses c. művéből hozza Zajti Ferenc, Zsidó volt-e Krisztus. Bp. 1936. VII. fejezet). Szkítizmus a vízözöntől a toronyig. (VII. sz.-i Chronicon paschale, Szerk: Ludwig August Dindorf 1. kötet 88. o.) Cato: „a földet az árvíz elborította, és Ság Scythiában született újra a halandó Emberi Nemzet. ... az eredet elsőse a Scytháknak tulajdonítatik, kik megszorodván a világ részeire gyarmatokat küldöttek.” Horvát I. Értekezés a Jászokról II. 50. § .

7 Sabbäismus csillag-imádás, csillag-istenlés dr. Ballagi, Német-Magyar szótára, Pest, Heckenast, 1862 (már elfeledett)

8 Lásd a héber és keleti hagyományok néhai szaktekintélyét, Mahler Edét, Babylonia és Assyria, (1906, MTA) 169.o.

9 Heves szemrehányással illeti azokat, akik Júda pusztulását annak tulajdonítják, hogy a zsidók hűtlenné váltak Anat istennőhöz, s ezt hangoztatták: Áldozunk újra az Ég Királynőjének, ahogy apáink tették. Graves-Patai: Héber mítoszok, a Genézis könyve (Gondolat Bp. 1969) 7.o

10 Graves-Patai: Héber mítoszok, (Gondolat Bp. 1969) : ... Jákob/ Izrael fiairól szólva: ... nem biztos, hogy népességük és helyi isteneik az arameusokhoz tartoztak, bár arameus papság kormányozta őket. 7.o. ...A Genézis-mítoszokból arra lehet következtetni, hogy Izrael korai vallása kompromisszum volt az ősök kultusza és egy arameus hadi-termékenységi törzsi isten kultusza között. 259.o. ... Emellett, az i.e. XII. sz.-i asszír feliratok említenek aramu törzseket, és az i.e. VIII. sz.-ban Assziriában, a VI. sz.-ban Perzsiában lett birodalmi nyelv, és Egyiptomban is beszéltek (VI.sz.) arámiul, (Haag-féle Bibliai Lex. 1989, arám nyelv és arámok címszó.)

11 Aram = magasság, felség, Szent Biblia (ford. Károli, Hannoveria, 1745) lásd a névmagyarázatoknál, PDF 236. o.

12 A csillagos ég megtestesülése, Tokarev, Mitológiai enciklopédia II. 116.old. és a Mitra-ábrázolások asztrológiai vonatkozásai is ismertek.

Judea, de Aszíría, Perzsia és Egyiptom is használta az arámi nyelvet. Mindezek fényében az arám kultúra hatalmas területi lefedettséget mutat, és azért fontos számunkra, mert e név mentén megint csak a szkítákhoz jutunk. Ugyanis Plinius közléséből tudható, hogy az aramaeos, a szkíták régies neve. ¹³

Aki elolvassa az Isten képére c. tanulmányomat, ¹⁴ az elképedhet az ókori nyelvekben kimutatható rendezettségén, amit még fokozhatunk.

A Santillana és Dechen tudós szerzőpáros kutatásai szerint, őseink a kozmoszt irányító erőt, a ciklikus-idő alakjában tisztelték. Abszolút elsőbbségén, az idő ura Szaturnusz (Kronosz) uralmi időszakát, Aranykornak tekintették. Ha Szaturnusz/SATURNUS volt a legelső király, akit az Idő-Királyaként emlegettek, akkor az ősműveltségi logika beszédes nevei alapján, nevében is utalásnak kell lennie erre. Ha neve belsejében korábban egy könnyen kikopó H hanggal ¹⁵ számolunk, akkor SAH-TURNUS alak épp a „időtartamok, turnusok ¹⁶ királya” jelentést adja ki. (SÁH = király) ¹⁷

A Saturnusból kikophatott a H, hisz a jelentések ilyen mértékű véletlen egybeesése kizárható.

Ám adódik másik hangfejlődési irány is, a H keményedése.¹⁸ Elővéve újabb egyezésekhez juthatunk, a szkíták ismeretlen értelmű óperzsa SACA nevének jelentéséhez. Kérdés, lehet-e a Király értelmű SAH szónak K-s változata? Ha igen, akkor ez a SACA-hoz köthető, ahogy minden méltóságnév egy népnévhez kapcsolhatóan, abból származtatható. (Lásd Isten képére)
A sakk-játék névváriánsainak párhuzamai igazolást kínálnak:

13 Mészáros Gyula, Kelet-Európa története II. Chattiak és Skythák 1938 Szeged, A szerző a 32.oldalon hozza a pontos helyet.

14 <https://osmuveltségünk.hu>

15 A H hang nagyon illékony, igen nagy előszeretettel tűnik el, kopik ki a többi hang közül. Az eredeti Maqad'ê-Sah-ból lett mai Mogadishu helynévnl is a végző H kikopását láthatjuk.

16 a latin turnus sorrend, (kör)fordulat, azaz árvitt értelemben időszak, ciklus jelentésű.

17 SÁH = király, az óperzsa KHSAJATHIJA-ból, a perzsa SÁHZÁDE = SAH fia, trónörökös, és SHAPUR = király fia = középperzsa SHAHPUHR (Révai Lexikon)

18 Előfordulhat a G és K irányába történő keményedés is. Lásd Hesternus= Jesterday=Gestern = tegnap,

A sakkban angolul sakkot adni, azaz a királyt feltartóztatni, „támadni” értelmű angol check is az ősi SAH = király szóból származik, ¹⁹ és a sakkjáték neve ma is két fő módon, H-s és K-s alakkal is előjön, ahogy egyes nyelvek SAH-nak, másikkak pedig SAK-nak írják-mondják. ²⁰ Viszont a H nélküli mongol SATAR, török SATRANC, indiai CHATURANGA → és arab SHATRANJA változatok pedig szinte pontosan kiadják a SATURNUS névformát. Íme itt is az isten utáni névadás egy töredéke, hiszen valamikor régen bizony isteni szinten állt Szaturnusz is. A sakk szónak, a K-s, H-s, és H-nélküli változataiban meglévő király-kapcsolata és a saturnusi gyökerei, a Saturnusból kiesett H esetét elfogadhatónak mutatják. Ilyen H-s és K-s variánsokat ad még az iráni eredetű Szászoknak a SAXON és SACHSEN, és a szkíta DAA/ DAHA/ DAC/dák nép neve is. ²¹ Ez tehát nem a véletlen játéka, hanem feltáráásra váró nyelvi jelenség! Mindezekből következően, a SAH = SAK változatok király jelentése, és a szkíta nyelvterületen való ókori előfordulásuk, megerősíti az ottani szkíta SACA (szaka) név egybevetését a SAK = király/királyi szóval.

E-példák tanulsága kapcsán, a szkítákra használt perzsa SACA névben is a sahként megszokott király jelentés lappanghat, miként az utód kun nép nevében is a kán = király. ²²

A széles térségben elterjedt, és óperzsaként jegyzett arám kultúrkörben szkíta nyomokat vélek tehát találni, melyek mellé állítanám a következőket:

A középkoriként jegyzett kunok elődei az ókorban nem voltak messze a perzsáktól, hiszen az Eufrátesz jobb partján volt az ókori Commagena azaz Comana régió papi városállama.

19 perzsa-arab-latin-francia vonalon keresztül. Encycloedia Britannica 1911 (11. kiad.) Cambridge University Press 769.o. Korai előéletéhez az indiai chaturanga játék tartozik, melynek később *szasszan chatrang*= arab *Shatranja* a neve. Achaturanga vagy szanszkrit caturanga jelentése „négy tag, vagy rész, vagy elem, vagy fegyver (magyarul tehát négy REND, RANG) A név a Mahbharata említette harci formációra, a hadsereg négy osztályára utal. en.wikipedia.org

20 SAH-nak mondja a német, cseh, orosz, és SAK-nak az izlandi, dán, norvég és svéd

21 A SZÁSZ formánál a H vagy K esett ki, mint Saffo Ferratum = Saxum Ferratum, és Sassari = Saxarum, és a szláv seszt. Ballaginál németül H-val: SZÁSZ = sachsen, Szászország = Sachsen, és 6 = sechs, Révai L. latinban KSZ-szel, SZÁSZ = Saxones, = Angliában Sussex, és Saxnot ószász istenség, és 6 = sex. A dákokról lásd a 22 lbjegyzetet.

22 Hasonló a DÁK-ok esete. A szkíta DAA név H-s változata a DAHA, akik a Parthus Birodalom alapítóiként ismertek. Mivel a parthus-idők erdélyi DÁK/DAC népe épp úgy sárkányos zászlók alatt harcolt, mint a parthusok, és ábrázolásikon mind pártus-szkíta főveget hord, a véletlen névrokonság kizárható, ezért a nyelvtanilag rokon DAA-DAHA-DAC(dak) névalakok, valójában névazonosságra utalnak. Csak halkan mondom, hogy a latin DUX = olasz DUCE szintén e névkörbe kapcsolható.

Térkép:
Bal fent **Comana** város a kereskedelmi út mentén, és lent a másik **Comana** város Cappadóciában..

Továbbá **Commagene** tartomány látni az Eufrátesz jobb partján.

E **Commagene** pedig biztosan a **Coán** névváltozata, igazolja ezt a következő térképen **Comana Regio**-ja melyet az Eufrátesz bal partján jelez, tehát összeérhettek.

A két cappadociai Comana város után, találunk még egyet egyenesen Babilon mellett.

Részlet két Ptolemaios-másolatból:

Az 1. térképen Mardocea Regio alatt CHUMANA formában látni.

A következő térképen, Caldea Regio vonalában kis betűkkel CUMANA alakban szerepel.

Persze mindez véletlen. Lenne!!! Ha nem akadna még királyra-kihegyzett kumán utalás:

Az első óperzsa dinasztia az ACHAIMENIDA, mely névadója:

latin **ACHAEMENS** = óperzsa **HAXÁMANIS** = ógörög **AKHAIMÉNÉS** = szanszkrit **HAKSHAMANIS** = elámi **HAKAMANNUIS** ²³

Erről írja Dariusz a Behistuni sziklafeliratában

Őseim apja Achaimenesz, ezért hívnak minket Akhaimenidáknak; ... Dinasztiánk a kezdettől fogva királyi (KSAHziah) volt; melyből előttem már nyolc király volt; Én vagyok a kilencedik.

Kiolvashatónak ítélem tehát, hogy Dariusz maga, Achaimen őse óta tartozik királyi dinasztiához, miszerint a királyi jelentés benne van mindkét, az achaimen és a kshahziah névben is. A kshahziahról ismert a király jelentés, és ha az achaimen-ben a KAMAN azaz COMAN népre ismerünk, akkor helyben vagyunk, mert a kun nép nevében is fellelhető a már ókorból ismert kán = király jelentésoldal. ²⁴

Úgy tűnik, hogy Dáriusz - akinek felmenői között a méd-vonal ismert – a KAMANNUS vonalú ősi királyi voltát, a perzsa nyelv SAH = **KSAHziah** = király ²⁵ szavával nyomatékosítja.

A KSAH = SAH = király szó SAK változatát vélem a szkíta-utód parthusok ArSAC = király címében is, ²⁶ melyeket egybefog a SACA-szkíta névkör.

23 A név jelentése: lélek, szellem, ész, elme, (lásd Szerűnyei, 23-as lábjegyzet) a pozitív értelmű ember = HUMAN szó megfelelői, aminek rokona a COMANus = kun, és ember szó, összecsengve az elámi HAKAMANNUIS névfórmával.

24 Dr. Shiratori Kurakichi — Kúnos Ignác: A középpázsiai fejedelmi elnevezésekről (Akadémiai Értesítő, 1903) Mikes International X. évfolyam, 1. szám 155. old, Mikes International (oszk.hu) és We find the following titles in Eurasian: KHANG: A vezető titulusa a korai nyelvekben. KAM: Közép-Ázsiai spirituális vezető, sámán. KAGAN: Ősi türk és mondol méltóság, vezető. HAKAN: Török méltóság az Ottoman Birodalomban. HUANG: Kínai birodalmi titulus. WANG: A király a Kínai Birodalomban. TARKAN: Már a hettitáknál előforduló méltóságnév, használták Belső-Ázsiában is, és az ősi bulgároknál is. KUNG: Svédben a király, KÖNIG: Németben a király.KING végül az angolban. ...The Ancient Uighur (Uyгур) Empire Doç. Dr. Haluk Berkmen <https://www.halukberkmen.net>

25 Mely a zend KSAETA formára megy vissza. Szerűnyei, A Persepolisi ékírás, (Tudományos Gyűjtemény, 1838, Pest) 80.o.... Íme a Szaturnuszos eset, a KSAHziah forma H-val, a KSAeta pedig H nélkül adja vissza ugyan azt. ... Hasonló eset: A DÁK/DAC nép szkíta, (Strabo, Suidas, Photias, stb.) nevük (H-val) a DAHA-ból jött, de ismert DAA formával is, szerepeltek a Parthus Birodalom alapítói között, épp úgy sárkányos zászlók alatt harcolt, mint a parthusok, és mind pártus-szkíta főveget hordtak. DAA-DAHA-DAC(dak) névváltozataik megmutatják a belső H kikopását avagy keményedését.

26 Iustinus írja Trogus Pompeius nyomán (XLI, 5, 8): „A parthusok harmadik királya Priapatius volt, de őt is arsacesnek hívták. Mert miként fentebb már elmondottuk, minden királyukat így nevezték, ahogy a rómaiak az övéiket caesaroknak és augustusoknak.” Ha a Saca = scytha, és utóbbinak volt ör jelentése is, akkor a Saca-nak is van, és Arsac előtagja Úr/Ör – mert a régi uralkodók, elsősorban népük őrei voltak – akkor AR-SAC = „ÖRző-Ör, ill. Ör-Király”

A kozmológia vizekre visszavezve, a kialakulását tekintve már az időtlen múlt mélységeiben központi gondolat lett a csillagos ég, azaz a „fentlévő” mozgásaiból Isten szándékát, üzeneteit megérteni, kiolvasni. Már a kőkorból az égen keresték az élet értelmét, és ezért ismerte szinte minden őstársadalom a kozmológiát, amiből következően az írásbeliség előtt még, a csillagászat, az ég-tan nyújtotta a folyamatosan használható lingua francát. ²⁷

Az ősi kozmológiának tehát jóval nagyobb jelentősége van, mint ahogy a köz tudatban szerepel. Nem csupán a késői tudományok hajtottak ki belőle, a művészet, a kézművesség forrásul használta kiteljesedéséhez, és a földművesség is még sokáig alkalmazott kozmológiai mintájú rítusokat. Valójában az akkori isten-hit, egyfajta idő-élmény átélésére irányult, a számokon és ritmusokon keresztül megnyilvánuló isteni létsík, ²⁸ a „fentség” megismerésének céljával. A Santillana és von Dechend páros a fellelhető mítoszok egybevetéséből ²⁹ megállapította, hogy eleink a kozmikus változások elemzése által, az idő mentén keresték Istent. A régiek idő-élménye viszont a mai hétköznapiól eltérő szemléletet és tudatosságot jelentett. Pillanatnak élő civilizációnk már áttette az elképzelhetetlenség régiójába, így marad a hadiipar rejtett kutatási területének. Szerencsére „flow”-ként, Csíkszentmihályi Mihály professzor elérhetővé tette, tudományos alapokra fektette e tudatfeletti sík valóságát, ahol a boldogságba jutó alany számára megszűnik a köznapi idő-érzet, és az Én-élmény.

Az ősi szellemi titok tehát nagy részben az idő észlelésével kapcsolatos, és mintha a régi szellemi elit célzottan fordította volna figyelmét a csillagos ég felé. (Az okok, folyamatok és körülmények tisztázására itt nincs elég hely.) A kozmológiai ősvallás egyetemesen egységes volta, hasonló a mai földi időszámításával, melynél a névalakok nyelvi eltérősége ellenére, egységes felosztás, rendszerezés és számítás adott. ³⁰ Ilyen egységességet találni tehát az ókori vallási és kulturális élet terén, még az eltérő nevű szereplők ellenére is.

A bonyolult idő-élményt adó kozmológiai világrend, a lélektani ismeretek megfogatkozásán bukhatott el. Történeti utalások szerint, a késői utódok már nem értették a bolygó-minőségek kétarcúságának okát, pedig

²⁷ G. de Santillana és H. von Dechend, *Hamlet malma*, 1995 Pontifex Kiadó, 307. old. E két tudós, számtalan másikra hivatkozva kimutatta.

²⁸ Pitagorasz,; a dolgok - számok.

²⁹ Lásd G. de Santillana és H. von Dechend, *Hamlet malma*, c. művét, 1995 Pontifex Kiadó

³⁰ másodperc = second = deuxième = segundo = drugi = saniye stb.

a bolygóállásokat rögzítő horoszkóp-képletből jól kiviláglik az ok, a hullámtermészet. A bolyongó bolygók, a ciklusbeli helyzetüktől függően fejtenek ki segítő, vagy gátló hatást, azaz lehetnek jók, és egyúttal esetenként rosszak is. Az igen-nem szerint értékelő köznapi, profán tudatállapottal az ilyesmi kezelhetetlen, így a késői utódoknál beindult a démonizálás.

E kitérővel pusztán az ősi tudás jelentőségteljes voltára kívántam ráirányítani a figyelmet, és megmutatni, hogy a szkíta idők számtalan fogalma újraértelmezést igényel.

Egységes földi állapotok felől közelítve, a Szkíta név talán nem is etnikumot jelölt, hanem a lövész, azaz íjász (vadász) és őr jelentésoldalai alapján, beszédes módon, az egyetemes ősbirodalom elitjét, a rendfenntartó harcosok íjász osztályát jelölhette.

Erre mutat a svéd nyelvben, a szkíta SKYT (népnév) és a lövész, SKYTT (íjász lövész, tehát íjász) szavak azonossága, ³¹ miszerint a szkíta név az ősi kultúrkör elitjének íjász létszemléletű képviselőit, a harcosok íjász osztályát, a rendfenntartó őrök hadinépét jelölhette. Ne feledjük, a korai válástörténeti kronológia sem az etnikai, hanem ideológiai alapon kategorizált.

Történeti adatok szólnak a vallási megújulást hozó harcosok hatalomátvételéről. Óperzsa és indiai szövegek említik a papi osztállyal szemben folytatott ksatria lázadást, azaz a harcos kaszt osztályharcát. Ismert, hogy a perzsáknál a méd mágus-papoktól, Indiában pedig a brahmin-papoktól lett átvéve a hatalom, és került a harcosok kezébe.

E ksatria szót kerülgettük idáig, melyben az eddigiek szerint a SACA szkíta népághoz köthető főként keleten fellelhető SAH/SAK = király/királyi előtag áll, és az indo-szkíta ág tartotta fent. A feltételes ősnyelv szempontjából lehetséges egy székelyekkel adódó kapcsolat is, de ez már egy újabb tanulmány témája kell legyen.

A nyelvi körülmények és műveltségi viszonyok ismerete rendszerizetőséget kínál a történelmi folyamatok káoszában, és elvezethet földi elődeink egységes világlátásához, jelentőségteljes kozmológiai életfelfogásához. Ennek jegyében kívántam bemutatni a történelem egy szeletkáját, annak is a szkíta befolyást igazoló adatait. Szkíta befolyást, bár időnként eltérően másik név alatt is.

31 Valamint az indogermán nyelvek szkíta „névről” másolt-gyártott íjász-lövész-őr szavai. (pl. az ónémet scut = nyilazó, Íjász, → Schütze, és Schützen = védeni)